

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN DÖVLƏT İQTİSAD UNİVERSİTETİ

«Beynəlxalq münasibətlər» kafedrası

Bakalavr hazırlığı üçün

GENDER PROBLEMİ

fənninin

P R O Q R A M I

BAKI – 2010

Proqram Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin
«Beynəlxalq münasibətlər» kafedrasında hazırlanmışdır.

Tərtibçilər: t.e.n. **D.H.Cəfərova**

b.m. **T.Ə.Şirvanova**

Redaktor: prof. **B.M.Abdullayev**

Rəyçilər: **doc. S.M.İmanova**

dos. Z.R.Bayramov

Azərbaycan Respublikası Təhsil
Nazirliyi Elmi-metodiki Şurasının
“Sosial-siyasi elmlər” bölməsinin
08 iyul 2010 il tarixli iclasının
qərarı ilə təsdiq edilmişdir
(9 sayılı protokol)

Program kursun məcmusu və tələbələr üçün əsas ədəbiyyat siyahısından ibarətdir. Girişdə gender probleminin aktuallığı və öyrənilməsinin əhəmiyyəti izah edilir.

Program «Beynəlxalq münasibətlər» ixtisası üzrə təhsil alan tələbələr üçün tövsiyyə edilir.

Gender və onun müasir anlayışı, kişi və qadınların fikir və hərəkətlərində, tarixin lap əvvəllərindən mövcud olmuşdur. Mütəxəssislər Gender anlayışına müxtəlif tərif verirdilər və bu, alimlərin intensiv müzakirə prpedmeti olurdu. Müzakirələrin nəticələri əsasında BMT-nin Katibliyi Gender anlayışını belə müəyyən etdi – hər bir cinsə aid edilən müəyyən sosial rollar əsasında qadınlar və kişilər arasında münasibətlər.

Gender balansı səviyyəsində kişi və qadınların sosial, iqtisadi, siyasi vəziyyətləri tarazlaşır. Gender balansının yaradılması gəlirin, resursların, siyasi və idarəçilik vəzifələrinin və s. bərabər bölünməsi kimi əsas göstəricilərin cəminə əsaslanır. Qadınların həyat fəaliyyətinin bütün sahələrində iştirakının təmin olunması ölkənin tamdəyərli və səmərəli inkişafı üçün mühüm şərtlərdən biridir. Dövlət və millət əhalinin yarısı siyasi, iqtisadi və sosial proseslərə cəlb edilmədikdə harmonik surətdə inkişaf edə bilməz. Lakin Azərbaycanda cəmiyyətin harmonik inkişafı üçün bütün şərtlər vardır. Gender problemlərinin tədris olunması – ölkəmizdə demokratiyanın inkişafının səviyyəsinin indikatoru olan, cəmiyyətdə gender balansının yaradılmasında mühüm addımdır.

I Mövzu: **«Gender» nədir?**

Gəmiyyətdə kişi-qadın münasibətlərinin tarixi təkamül meyilləri.

Gender anlayışı. Gender «varlığın iki müxtəlif tipinin ehtiva olunması: maskulin və femin».

Əsas anlayışlar və kateqoriyalar: cins və gender, gender asimetriyası, gender həssaslığı, gender stereotipləri, gender rolları, gender balansı və s.

Genderin yeni elmi istiqaməti, təhlil, tənqid və tədrisi. Gender araşdırmalarının mahiyyəti.

II Mövzu: ***Gender nəzəriyyəsinin metodoloji problemləri***

Bəşəriyyətin gender münasibətləri kontekstində mütərəqqi və irəliləyən mədəni inkişafının əsasları.

Cinslərarası fərqlərin təsnifatı, bioloji, psixi, sosial aspektlər. Kişi və qadınların sosial rolları.

Müasir gender tədqiqatlarında freydizm, analitik fəlsəfə, germenektika və postmodernizm kimi cərəyanlarla əlaqələndirilmə.

Nəzəri mühakimələr və feminizm fəlsəfəsi. Liberal feminizm. Radikal feminizmin tənqidi araşdırılması.

Gender iqtisadi nəzəriyyədə. Gender və ekologiya. Ekofeminizm.

III Mövzu: *Gender və tarix*

Qadın ibtidai icma quruluşunda. Qədim Azərbaycanda matriarxatın mövcudluğu. Qobustanın «Yeddi gözəl» təsviri.

Antik dövrdə qadın müstəqilliyi. Amazonkalar haqqında mif və reallıq. Tomris haqqında əfsanə. Ellinizm – qadın azadlığı.

Erkən orta əsrlər dövründə gender münasibətləri. Qadın erkən xristian ənənələrində.

Ərəb cəhaliyyəsi dövründə qadının vəziyyəti.

İslamaqədərki dövrdə qədim köçəri türk tayfalarında ulu ana kultu. Qadın köçəri türk mühitində. «Kitabi Dədə Qorqud» eposu – qadın obrazları.

İslam tarixində qadın sərbəstliyinin misalları – vaizələr, alimlər, şairələr. Qadın – dövlət xadimləri: Raziyyə Xatun (1236-1290), Şəcərəf Əd-Dürr (1250), Türkan Xatun (1257-1282), Abiş-Xatun (1263). Azərbaycan tarixində qadın müstəqilliyinin nümunələri: Sara xatun, Tutu bikə, Xədicə bikə. Maarifçi qadınlar – görkəmli qadınlar dövrü: Xurşid banu Natəvan, Hənifə xanım Məlikova, Sona xanım Tağıyeva, Liza xanım Muxtarova, Həmidə xanım Cavanşir və s. Gender münasibətləri maarifçilik və inqilablar dövründə.

Qadın hərəkatının mərhələləri: kortəbii, səciyyəli təzahürlər, sufragizm, qadın fəhlə hərəkatı, radikal və liberal feminizm. Qadın təşəbbüsünün sosial statusunun artması. Qadınların ictimai-siyasi hərəkatlarda iştirakı.

Azərbaycan Demokratik Respublikası və qadınların sosial-hüquqi statusu. Elm və dövlət idarəciliyində qadınların fəal iştirakı.

IV Mövzu: *Dində gender aspektləri*

Qədim inanclarda qadın ilahələrin obraz və funksiyaları. Bərəkət və analıq pərəstişi. Əfsanələr. Antik mifologiyada qadın obrazları. Ellinizm.

Qadın Bibliyada. Qadın erkən xristian ənənələrində. Albaniyada xristianlığın təşəkkülü. Qadının Qafqaz Albaniyasının dini-siyasi həyatında rolu.

Qadın islam ənənələrində.

Quran – gender bərabərliyinin nümunəsi kimi, Quran-i-Kərimdə qadınların sosial-hüquqi statusu haqqında. İslamda kişi və qadınların hüquq və vəzifələri. Quranda ailə-nigah münasibətlərinin aspektləri. Müsəlman qadının həyatında təhsilin yeri.

Ümmənin sosial və ictimai həyatında qadınların fəal iştirakı.

Şəriətə görə müsəlman qadınların və alban tarixçisi Mxitar Qoşun «Qanunlar külliyyatı» üzrə alban qadınlarının mülki və sosial hüquqları.

V Mövzu: *Müasir cəmiyyətin gender problemləri*

Cəmiyyətdə gender balansı – ölkədə demokratiyanın inkişafının indikatorudur. Müstəqil Azərbaycan

Respublikasının təşəkkülündə qadınların fəal iştirakı.
Elm və dövlət idarəçiliyində qadınların fəal iştirakı.
Qadınların ictimai-siyasi hərəkətlərdə iştirakı.

Demoqrafiya və emiqrasiya prosesləri. Cəmiyyətində qadının rolunun gücləndirilməsi.

VI Mövzu:

Azərbaycanda gender demokratiyasının inkişafı

Azərbaycanda gender balansının əmələ gəlməsinə zəmin. Azərbaycanda qadınlara dövlət tərəfindən hüquqi dəstək.

Azərbaycanın birinci xanımı, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, YUNESKO və İSESKO-nun xoşməramlı səfiri - Mehriban Əliyeva – azərbaycanlı maarifçi və dövlət xadimləri olan qadınların şanlı ənənələrinin davamçısı.

Ədəbiyyat:

1. Abbasov Ə. İnsanın gender dünyagörüşü. Bakı, 2002.
2. AR QPDK-nın Hesabatı. Bakı, 2007.
3. Azərbaycan qadınları. Bakı, 1999.
4. Azərbaycan tarixi. Bakı, 2000.
5. AR QPDK-nın Hesabatı. Bakı, 2007.
6. XX əsr, век, century. Azərbaycan qadınları. Женщины Азербайджана. Women of Azerbaijan. Энциклопедический сборник. Баку, 2001.
7. Quran-i-Kərim. Mənalara tərcüməsi. Z.Bünyadov.
8. Həsənova M. H.Əliyev və Azərbaycan qadınları. Bakı, 2001.

9. Miri Elşad. İslamda qadın-kişi bərabərliyi. BMT-nin Əhali Fondu (UNFPA), 2006.
10. Miri Elşad. İslamda ailə həyatı. BMT-nin Əhali Fondu (UNFPA), 2006.
11. Бок Г. История, история женщин, история полов//Женщина, мужчина, семья. Москва, 1994.-№6.
12. Библия.
13. Вардишан Е. Женщина в древнем мире. Москва, 1990.
14. «Человек в современном мире: гендерский аспект», Баку, 2000.
15. Введение в гендерную науку. Баку, 2006.
16. Журженко Т. Предмет и задачи феминистской экономической теории. Теория и история феминизма: Курс лекций. Под ред.И.Жеребкиной. Харьков, 2006.
17. Кандиотти Д. Пол в неформальной экономике: проблемы и направления анализа. Москва, 1999.
18. Коран. Перевод смыслов и комментарии Кулиева Э.Р. Москва, 2004.
19. Кун Н.А. Легенды и мифы Древней Греции. Москва, 1957.
20. Лорбер Дж. Пол как социальная категория//Женщина, мужчина, семья. Москва, 1994.-№6.
21. Мамедова Ф. Агуэнские каноны – древнейший памятник албанского права. «История албан» Моисея Кананкатуйского как источник по общественному строю Албании. Баку, 1977.
22. Мамедова Ф. «Политическая история и историческая география Кавказской Албании». Баку, 1986.
23. Мифологический словарь. Ленинград, 1964.
24. Репина Л.П. Гендерная история: проблемы и методы исследования// Новая и новейшая история. Москва, 1997.-№6.
25. Симона Де Бовуар. Второй пол. Москва, 1998.
26. Теория и история феминизма. Москва, 1996.
27. Феминизм и гендерные исследования. Хрестоматия (Под общ.ред.В.И.Успенской). Тверь, 1999.

28. Цимбаева Е.Н. Современное состояние гендерных исследований. Информационный аналитический обзор.
29. Человек в современном мире. Гендерный аспект. Баку, 2000.
30. Элиот П., Мендел М. Теория феминизма. Гендерные исследования: феминистская методология в социальных науках. Харьков, 2006.
31. Хадисы Пророка. Перевод и комментарии Иман Валерии Пороховой. Москва «Аванта», 2000.